

13. YAZILI ANLATIM (KOMPOZİSYON)

13.1. YAZILI ANLATIM

Fransızca asıllı kompozisyon kelimesi genel anlamıyla *ayrı parça ve ögeleri uyumlu bir bütün hâlinde bir araya getirmektir*. Kelime, yalnızca edebiyatla sınırlı değildir; resimde, mimaride, heykeltıraşlıkta, musikide de kompozisyon söz konusudur. Hatta peyzaj, park ve bahçe çalışmaları, bir mağazanın düzenlenmesi, sınıfın yerleşimi dahi bu anlamda bir kompozisyonudur.

Duyguların, düşüncelerin, olayların, tasarıların bir plan dâhilinde sözle ya da yazıyla anlatılması, edebî ve dar anlamda kompozisyonudur. Yine okullarda yaptırılan yazılı anlatım çalışmaları, yani kalem becerisini artırıcı çalışmalar da kompozisyonudur.

Kompozisyonun sözlü ve yazılı olmak üzere iki şekli vardır: *Panel, sempozyum* (bilgi şöleni), *konferans, ders anlatma* gibi bir hazırlık gerektiren bütün konuşmalar sözlü kompozisyon; *roman, hikâye, şiir, makale, deneme, sohbet, eleştiri* gibi türler ise yazılı kompozisyon alanına girer.

Bunlardan modern anlamda *tiyatro* ile *bildiri* (tebliğ) bir metne dayalı olduğundan yazılı kompozisyon olarak kabul edilir; ancak sunumları itibarıyla sözlü kompozisyonu çağrışırlar.

13.1.2. Kompozisyonun Kaynakları

Bütün sanat dalları için geçerli olan yetenek, bilgi, çalışma ve iç disiplin, kompozisyon için de geçerlidir. Bu nedenle yazıcıyı/anlatıcıyı harekete geçirecek duygu ve düşünce kaynaklarının yeterli olması gerekir.

Kompozisyon için gerekli birikimi besleyen kaynaklar şunlardır:

a. Dinlemek

Konuşanı/konuşulanı anlamaya yönelik bir etkinlik olan dinleme, dikkat ister. Sağlıklı bir iletişimin kurulmasından dil edinimine varıncaya kadar geçen süreçte dinlemenin payı sanıldığından çok daha fazladır. Dilin gelişmesine olduğu kadar kompozisyonun gelişmesine katkıda bulunur. Küçük yaşlardan itibaren disiplinli ve disiplinsiz dinlemeler; çevrenin, ortamın özelliğine göre dinleyiciye etkiler.

Dinlemek de okumak gibi istek, ilgi ve ihtiyaca göre değişir. Toplantılarda konuşulanları dinleme, okunmakta olan bir metni dinleme, haber dinleme, müzik dinleme, cadde ve sokaktaki konuşmaları dinleme gibi. Ancak bu dinlemeler sırasında ruhsal ve fiziksel tavır, dinleme türümüzü belirler: *İsteğe bağlı dinleme, nezaketen dinleme, bir amaca yönelik dinleme, eleştirel ve disiplinli dinleme...*

Çevremizdeki insanların konuşmalarından ziyade, radyo, televizyon gibi araçlar; açık oturum, panel, sempozyum (*bilgi şöleni*), konferans gibi toplantılar, daha yararlı olur. Dinlemenin kalıcı olması için ana fikir ve yardımcı fikirler, konuşma konusu, ilginç tespitler, yer, tarih, konuşmacı belirtilerek özet, alıntı şeklinde kaydedilmelidir. Güzel ve etkili konuşmalar, sadece bilgide kalmayıp kelime hazinemizin artmasına, onların doğru kullanılmasına yardımcı olur.

Görmek ile bakmak arasındaki fark, duymak ile dinlemek arasında da vardır. Dinlemede sadece seslerin algılanması yetmez. İşitilenin anlaşılması gerekir. Dinlemenin verimli olması için tarafsız, önyargısız ve eleştirel olunmalıdır. Yüzlerce makale, kitap okunarak; gözlem, deney, gezi yapılarak hazırlanan konuşmalar iyi bir dinleyiciye çok şeyler kazandıracaktır.

Dil becerilerini ve düşünce gücünü geliştirmenin yolu dinleyicinin göstereceği ilgiyle doğru orantılıdır.

b. Okumak

Okumak, “bir yazıyı oluşturan simgesel işaretleri seslendirmek veya işaretlerin belirttiği düşünceleri anlamak eylemi” olarak tanımlanır.

Dinleme gibi okumayı da bir alışkanlık hâline getirmeliyiz. İyi ve seçkin eserleri okumakla, dünya görüşümüz değişecek, bilgimiz, sanat zevkimiz artacak, düşünme gücümüz canlı kalacaktır. Okumak, kendimizi ve insanları tanımamızda en geçerli yoldur. Dilin incelikleri, kelimelerin kudreti, nüansı(*ayırıtı*) edebî eserlerde kendisini gösterir. Bu nedenle okumak, bir tür yazma antrenmanı gibidir.

Paul Valery, “Aslan yediği hayvanlardan mürekkeptir.” der. Aslanı aslan yapan aldığı besindir. Okumak, başlangıçta taklitçiliğe yol açsa da sonuçta yazan kişiyi üslubuyla buluşturur.

Okumanın yeterince verimli olabilmesi için, okuma tekniğini bilmek gerekir. Okuma hızı, kavrama gücü uygulamalarla artırılmalıdır. Okurken anlamayı engelleyecek fiziksel ortamdan uzak kalınmalıdır. Ancak istekle, ilgi ile yaklaşılacak bir eser, her ortamda okunabilir.

Kısaca, değerli eserleri seçerek okuma; çok eser ve yazar yerine, bir yazarın birkaç eserini okuma, daha sonra bir başka yazara geçme; okunan eserler üzerinde tarafsız düşünme, okunanlardan notlar alma verimli bir okuma olacaktır.

Düşünce ve sanat adamlarının biyografilerine bir göz atmak bile, onların başarısında okumanın ne derece etkili olduğunu bize göstermeye yeter. Bir mülakatta, bol bol hikâye yazan bir yazarın itirafı şudur: “Dede Korkut’u, Yunus’u okuduktan sonra yazamaz oldum. Ara verdim. Şimdi daha az, daha iyi eser vereceğim. Hamilelik dönemi uzayacak.”

Bir zamanlar İngiltere bütçesinde, Hindistan’a ayrılan ödenekten daha fazlasının Şekspir’in eserlerine ayrıldığını öğreniyoruz. Bir ülkede bilinçli okuyucu sayısı, düşünen insan, sanat adamı sayısını vermekte bir ipucu olacaktır. Şunu belirtmeliyiz ki okumak sadece yazma kaynağı olarak görülmemelidir. Bir devlet adamı, bir işadamı, bir öğrenci, kısaca herkes başarılı olmak için okumak zorundadır. Ömer Seyfettin’in cepheye katır sırtlarında taşıdığı kitaplarla gittiğini biliyoruz. Atatürk’ün yabancı ve telif eserleri, o zor zamanlarda nasıl bir eleştirel gözle okuduğunu notlarından anlıyoruz.

Örnek metin

OKUMAK

“(....)Yazı bir türlü ölümü ortadan kaldırmayan insanoğlunun ölüme karşı bulabildiği tek çaredir. **Yazı, zekânın fotoğrafıdır.** Çağlardan çağlara, ellerden ellere geçe geçe, bütün tarihi aşır gelir. Onda, insan hayatının her yaprağı üstünde gezen gözlerin ışıkları, düşünen kafaların gölgeleri bulunur.

Güzel yazılmış bir yazıyı okumak, sönüp gitmiş bir varlığın fotoğrafına bakmak gibidir. Daha doğrusu, donup kalmış, sessiz bir fotoğraf değil; konuşan, düşündüklerini anlatan canlı ve sesli bir sinema. Onun içindir ki yazı, birçok olamazlıkları olur yapmıştır. Ölü dirilmez; yüz kuruşa Amerika’ya gidilmez; her büyük adam bizimle konuşmaz. Bu böyledir de, en büyük yazarların herhangi bir kitabı pek güzel yüz kuruşa alınır ve bu büyük düşünücü ile baş başa on gün, yirmi gün, bir ay oturup konuşabilirsin. **İnsanlık içinde, güneş gibi, ışığı kendinden çıkan zekâlara yaklaşmak, biraz yanmak olsa bile, pek çok aydınlanmaktır.** Onları anlamak, dediklerini kavramak için dimağ dediğimiz düşünme makinesini işletmek ve onu yormak lâzımdır. Hangi varlık yorulmadan işler ve yanmadan parlar? Güneşin kendi bile sonsuz karanlıklara ışıklarını verebilmek için bir ateş kazanı gibi durmadan kaynamıyor mu?

Eski Yunan’ın büyük filozofu Sokrat, hiç yazmadı. Eğer yetiştirdiği Platon da böyle yapsaydı Sokrat, baldıran ağusuyla değil, yazı yazmamakla kendini öldürmüş olurdu. **Kendinden büyüklerin ne düşündüklerini öğrenmek için onların yazılarını okumak, öğretmenlerimizin sayısını çoğaltmaktır. Okulda insanın olsa olsa on hocası olur. Hâlbuki kitap okuyan için her özlü yazar bir değerli öğretmendir.**

İyi bilmeliyiz ki, okuduğumuz her satır, kafamızın içinde yeni bir düşünce âlemi yaratır. Ya eski düşüncelerimizi yerinden oynatarak onları canlandırır, ya yeni bir düşünce ile varımızı arttırır. Kitap, en gerçek bir dosttur. Dalgınlığa vurmadan okunan güzel bir kitaptan sonra, tıpkı çok sevdiğimiz bir arkadaşla konuşmaktan aldığımız tadı duyarız. Ona her an davetli gibiyizdir. Çağırmasına gitmezsek bile o yine darılmaz, bıkmadan usanmadan bizi bekler. Biz yanına gidinceye kadar gözleri gözlerimize tatlı tatlı güler; açmaya ve çevirmeye başladığımız beyaz yaprakları sevinçten ellerimizi okşar.

.....

Yazık okumaya alışmamış, onun tadını almamış olanlara. Onlar, ıssız bir âlemde, yapayalnız yaşayan mahkûmlardır.”

Hasan – Âli Yücel, Pazartesi Konuşmaları

c. Gözlem

Varlıklar ve olaylar karşısında dikkatli bir bakış içinde olma hâline, gözlem denir. Gözlem yalnızca görsellikten ibaret de değildir. **Beş duyu organımızla iç ve dış dünyamızdan algıladıklarımızın tamamı da gözlem alanındadır.** Bakmak, bilinçli ve iradeli bir iştir. Olaya, eşyaya, insana... nüfuz etmek gerekir. Dikkatli bir bakış herkesin göremeyeceği şeyleri bize gösterir, hissedemeyeceğini hissettirir. Düşünce ve duyguda zenginleşmemizi sağlar. Gözlem, yazma çalışmalarında başta gelen kaynaklardan biridir. Bilim adamı, gözlemini somut veriler ışığında rapor eder. Sanat adamı, gözlemlerini hayal ve düşünce ile birleştirir, yorumlar, sonra ifade eder. Bu

ifade hem objektif hem de subjektif olabilir. Sanatçının dış dünyayı, objeleri gözlemesi dış gözlem; iç dünyasını gözlemesi de iç gözlemdir. Gözlemde asıl olan hususlar, somut değerleri soyuta taşıyabilmek, oradan sosyal hayata aktarabilmektir.

Gözlem de kendi içerisinde, *insanı gözlem*, *iç gözlem*, *doğa ve eşyayı gözlem*, *olay ve olguları* gözlem gibi türlere ayrılmaktadır.

Örnek metin:

OTUZ BEŞ YAŞ

.....

*Gökyüzünün başka rengi de varmış
Geç fark ettim taşın sert olduğunu
Su insanı boğar, ateş yakarmış
Her doğan günün bir dert olduğunu
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.*

*Ayva sarı, nar kırmızı... sonbahar
Her yıl biraz daha benimsediğim
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nereden çıktı bu cenaze?
Ölen kim?!
Bu kaçınıcı bahçe gördüm tarumar?*

.....

Cahit Sıtkı Tarancı

Cahit Sıtkı, alıntıladığımız ilk bölümde doğa ve eşya ile ilgili basit gözlemlere yer veriyor: taş serttir, su boğar, ateş yakar... Bunlar herkesin bildiği gözlemler. Ancak “her doğan günün bir dert olduğu”nun belirtilmesi, diğer alelade gözlemlere bir anlam kazandırmaktadır.

Otuz beş yaşındaki bir insanın hayata böylesine bir yaklaşım içinde olması elbette düşündürücüdür.

Örnek metin:

Günlükler’den

“Ölümden korkuyor muyum? Hayır. Ölüme yaklaşmak ya da ölüm düşüncesi konusunda, bir seyyahın muazzam bir yükseklikten deniz seviyesindeki bir yere hızla inmesi esnasında ya da bir balon içinde muazzam bir yüksekliğe çıkarken hissettiği türde bir heyecan hissediyorum. Bir seyyah aslında kendisine hiçbir şey olmayacağını bilir; ama yine de mekâna yaklaşırken heyecanlanır. Ben de ölüm konusunda bu tür bir duygu hissediyorum.”

Tolstoy, Günlükler

Otuzbeş Yaş şiirindeki ölüm anlayışında “tarumar” kelimesiyle bir dağılma, yok oluş endişe ve korkusu söz konusu iken Tolstoy’un günlüğünde ölüm korku ve endişe uyandırmaz, sadece heyecanlandırır, belki ürpertir.

d. Deneme

Deney, bir teorinin, hükmün, tahminin... doğru olup olmadığını sınaama işidir. Bilimsel çalışmalarda bir yöntem olarak bilinen deney, bazı türlerde oluşturulan kompozisyonlarda da kullanılır. Gözlem, her zaman ve her yerde yapıldığı hâlde, deneme için belli bir ortamın hazırlanması gerekir. İnsan hayatında birçok denemeler vardır. Dikkat, sabır ve titizlik, denemede istenilen en önemli özelliklerdir. Tanıma işinin gerçekleşmesi için, gözlem kadar deneme de gerekmektedir. Konuya gerçekçi yaklaşma şartlarından biridir.

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu"nun başarılı bir eser olarak ortaya çıkışı, gözlemleri yanında denemelerinin de oluşuna dayanmaktadır.

6 Şubat 1887'de bileklerini keserek intihar eden Beşir Fuad'ın ölürken izlenimlerini kaniyla bir kâğıda yazması edebiyat tarihinin en ilginç denemelerindendir.

"İntiharımı da fenne tatbik edeceğim; Şiryanlardan (atardamar) birinin geçtiği mahalde cildin altına klorit kokain şırınga edip buranın hissini iptal ettikten sonra orasını yarıp şiryanı keserek seyelan-ı dem tevlidiyle (kan akması nedeniyle) terk-i hayat edeceğim. Kan aksın diye hiddetle kolumu kaldırdım."

Beşir Fuad

e. Alıntılama (iktibas)

Okuduklarımızdan, dinlediklerimizden, duyduklarımızdan yararlanmak görüş ve düşüncelerimizi destekleyecektir. Özellikle bir konuda otoriter sayabileceğimiz isimlere yer verilmesi yazımıza inandırıcılık kazandıracak, renk katacaktır. Dünyaca ünlü denemeci Montaigne'in eserlerinde Lükretus, Horatus, Çiçero, Tasso ve Seneca'dan alıntılar dikkat çeker:

Örnek metin:

Denemeler'den,

"...üstün sayılan insanlara yakından bakınca anladım ki çoğu, herkes gibi insandır.

Raru enim ferme sensus communis in illa. (Juvenalis)

Yüksek mevkilerde sağduyuya az rastlanır.

Kralların şaştığım tarafı, hayranlarının bu kadar bol olmasıdır. Her şeyi emirlerine verelim, ama düşüncemiz bize kalsın. Önlerinde bükülen, dizlerimiz olsun, aklımız değil."

Montaigne, Söz Özgürlüğü

f. Tecrübe

Kendi tecrübelerimiz ve başkalarının tecrübeleri, kompozisyonlarda etkili bir kaynak olarak karşımıza çıkar. Tecrübe, gözlem ve denemeleri de içine alarak geniş bir zemin ve zamanda insan hayatının yorumlanmasıdır. Aynı zamanda hayatın çeşitli bölümlerinde yaşanan olaylar, objektif ve subjektif anlatımlarda malzeme olarak kullanılır. Sistemsiz hayatın içinden alınan birikimler, kompozisyonlar, sanat

eserleri için kullanıldığında yeni keşfedilmiş madenler gibi daima ilgi çeker. Yeter ki iyi doğru ve yerinde işlensin.

g. Düşünmek

Düşünmek, zihinsel bir etkinliktir.

İnsan, düşünen ve söz söyleyen bir canlıdır; antik çağdan beri gelen yerleşik bir kanaatle, “zoon logon ikon”dur. Düşünme, insanın en büyük özelliğidir. “Eşref-i mahlûkat” oluşu biraz da bu özelliğine dayanmaktadır.

Varlığını düşünme ile bulabilen, neden, niçin, nasıl sorulan ile kendine yollar açan insan; “düşünme” gücü ile anlatım gücünü birleştirebildiğinde başarılı eserler ortaya koymaktadır. İnsan, bir dilin imkânları içinde düşünür. Dil düşünceye aracılık eder. Düşünme, merak, şüphe ile kendini gösterir. “Barika-i hakikat mûsâdeme-i efkârdan doğar. (Fikirlerin çarpışmasından hakikat şimşekleri doğar.” ifadesi düşüncenin kaynağına dikkat çekmektedir. Başkalarının değerlendirmeleri, eğitilmiş insanın bilgi, tecrübe, düşünce kaynaklarına çarpmadan kabul görmemelidir. Düşünme, okuma ve yazma ile geliştirilir. “Dil, düşüncenin evidir.” Düşünce ile dil beslenir, büyür, gelişir, varlığını sürdürür.

Bütün bilimsel, edebî yazılarda plandan tutunuz konu, bakış açısı, buluş... hatta dilin incelikleri ile kullanılması düşünme kaynağı ile doğrudan ilgilidir.

Düşünme ile yazma arasında çok sıkı bir ilişki vardır. İyi düşünen, iyi anlatır. Düşünce, zihinde açık seçik belirlenmemişse anlatımda da belirsizlikler ortaya çıkar. Düşünmenin yazmaya dönüşmesi, düşünceyi karşılayacak kelimelerin yan yana gelmesi, bunu iletecek bir biçimde düzenlemesiyle başlar.

“Söz uçar, yazı kalır”. Düşündüklerimizi, duyduklarımızı, tasarladıklarımızı ancak yazıyla kalıcı kılabiliriz. Düşünce, sanatın da sacayaklarından biridir.

h. Hayal ve duygu

Hayal ve duygu, insan tarafımızın öne çıktığı önemli unsurlardır. Yazının ortaya çıkışında, düşüncenin varlığında kendini gösterir. Sanat eserinin ortaya çıkışını hazırlar; buluşu belirler; dili, canlı ve akıcı kılar. Hayal kurmanın, pozitif zekâ gelişmesinde önemi açıktır. Duyguların eğitilmesi ve olumlu yönde geliştirilmesi ile ayakları yere basan hayal, sanatta ve bilimde yararlı sonuçlar doğurur. İnsanın duygusal hayatı; insanlarla, doğayla, olaylarla iç içe yaşadıkça gelişir, olgunlaşır.

Yahya Kemal, “İnsan, hayal ettiği müddetçe yaşar.” derken duygu ve hayalin hayatımızdaki önemini vurguluyor. Günümüzde, bilimsel çalışmaların kaynağı olarak da hayalin varlığı inkâr edilmiyor. Söz gelişi Jules Verne’in (1828-1905) üstün hayal gücüyle meydana getirdiği hikâyeler, bilim adamları için bir çıkış noktası olmuş, kendisine “bilim kurgunun babası” dedirtmiştir. Avrupa sanayisi ve teknolojisine ilham kaynağı olduğu düşünülür.

Özellikle şiirlerde, üzüntüler, ıstıraplar, yokluklar, mutluluklar, büyük eserlerin kaynağıdır... Şair, yaşadıklarını, tasarladıklarını, hissettiklerini içselleştirerek sembollerle, teşbihlerle, tasvirlerle okuyucusuna sunarken yine hayallerinden, masalımsı öğelerden yararlanır. Duygu ve hayal zenginliği ile dilde farklılık gösterir.

Duygular, haz ve elem olmak üzere iki kaynağa giderken, hayaller fikir, duygu ve bilinçaltı olmak üzere üç kaynağa yönelir. Bunların harekete geçirilmesi sonrasında tahlil ve tasvirlerle, iç gözlemlerle eşsiz anlatımlar ortaya çıkar.

1. Dili iyi kullanmak

Dil, sözlü ve yazılı anlatımın ana malzemesidir. Çünkü bütün duygu ve düşünceler dil içinde geçer, dil içinde cereyan eder. Gözlemlerimiz ne kadar kuvvetli, düşüncelerimiz ne kadar isabetli olursa olsun, bunlar ana dilin imkânları içinde vücut bulmazlarsa bir değer ifade etmezler. Zira “dil, düşüncenin gerçekleşmesinin koşuludur.”

İnsanoğlu, hayatının her safhasında dile muhtaçtır ve onu iyi kullanmak durumundadır. Günlük hayatını dille sürdürecektir, iletişimini bir dile bağlayacaktır. Hangi dilde yazılıyor ve konuşuluyorsa, o dilin dilbilgisi kuralları bilinmeli ve bilinçli kullanılmalıdır. Bu da istekle, uğraşmayla, sabırla sağlanır. Dil becerisi; okuma, düşünme, dinleme, konuşma çalışmalarının dikkatle, istekle yapılması ile yükselecektir. Atasözü, özdeyiş, bilmece, bulmaca, mani gibi söz varlıklarının yazarın belleğinde yeteri kadar yer etmiş olması, onun düşünme ve anlatma imkânını etkin kılacaktır. Bu da yazı ve söze yansırken güçlü ifadeler, nitelikli kompozisyonlar ortaya çıkacaktır. Ana dilini başarılı bir şekilde kullanmak isteyen her insan, ana diline saygıyla, sevgiyle bağlanmak; hayatı boyunca bu dili öğrenme çabasına katlanmak zorundadır. Çünkü dilde sürekli bir yenileşme ve gelişme, yani bir dinamizm söz konusudur. Ana dilinde yazılmış, masal, destan, şiir, hikâye, roman okumak; ana diliyle sergilenen oyunları izlemek, okuduklarından notlar çıkarmak, güzel konuşmaları dinlemek aslında “zevкли birer uğraş olmalıdır.”

Dili iyi kullanmak hususunda bilim ve sanat adamları daha titizdir. Çünkü Montaigne’in vurguladığı gibi, “düşünce ve sanat adamları sözleri ve yazılarıyla dile değer kazandırır.”

Türkçemiz kolay, rahat akıcı bir dildir. Kurallarıyla bir satranca benzetilen dilimizi iyi öğrenmek buraya kadar anlattıklarımızın dışında bir yurttaşlık borcudur.

Örnek metin:

Konfüçyus’tan,

“(...)Bir ülkenin yönetimini ele alsaydım, yapacağım ilk iş, hiç kuşkusuz dilini gözden geçirmek olurdu. Çünkü dil kusurlu ise, sözcükler düşünceyi iyi ifade edemez. Düşünce iyi ifade edilemezse, görevler ve hizmetler gereği gibi yapılamaz. Görev ve hizmetin gerektiği şekilde yapılamadığı yerlerde âdet, kural ve kültür bozulur. Âdet, kural ve kültür bozulursa adalet yanlış yollara sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli değildir!”

13.1.3. Kompozisyonun İlkeleri

1. Plan

Plan, herhangi bir konuda duygu, düşünce ve tasarıların daha önceden sıraya konması; konuya ait öğelerin uygun biçimde düzenlenmesidir.

Planın faydaları

- Düşünce, duygu ve hayallerin ölçülü ve bağlantılı bir biçimde anlatılmasını sağlar.
- Konu dışına çıkılmasını önler, konuda birliği oluşturur.
- Yazarı kararsızlıktan, zaman ve malzeme kaybından kurtarır.
- Fikirlerin kolay aktarılmasına, örnek ve delillerin yerinde kullanılmasına, dolayısıyla yazının rahat anlaşılmasına yardım eder.
- Yazıda, gereksiz ve boş sözler kullanmayı önler.

2. Plan Yapma

Yazma, birbirine bağlı bir dizi duygu ve düşünce etkinliğinden oluşur: Konuyu Seçme, sınırlandırma, bir amaca dayandırma, yardımcı fikirleri belirleme, yazı türünü seçme, düşünceleri birbirine bağlama, sonra bunları yazıya dönüştürme... İşte plan, bütün bunların mantıklı, ahenkli bir şekilde düzenlenmesidir.

Yazıya başlarken hangi düşünceler seçilecek, onlar nasıl geliştirilecek, nasıl sonuçlandırılacak; bunu plan gerçekleştirir. Plan bir çeşit yol haritasıdır. Kompozisyon türlerinin planlaması, türün özelliğine göre yapılır ve şu soruların cevabı aranır:

1. Ne söyleyeceğim?
2. Niçin söyleyeceğim?
3. Nerede söyleyeceğim?
4. Ne zaman söyleyeceğim?
5. Nasıl söyleyeceğim?
6. Kime söyleyeceğim?

Şimdi bu soruları cevaplandıran ve planlamayı açıklayan hususları görelim:

- Konu ile ana fikrin kararlaştırılması,
- Ana fikri işleme şeklinin kararlaştırılması,
- Ana fikrin metne sindirilmesi,
- Ana fikri geliştirme yollarının seçilmesi,
- Okuyucunun yaş ve seviyesinin göz önünde bulundurulması,
- Giriş, gelişme, sonuç bölümlerinin belirlenmesi; bu bölümlerde kullanılacak malzemelerin toplanıp yerleştirilmesidir.

3. Paragraf

Tek bir konuyu, fikri, olayı anlatan cümle veya cümle grubuna paragraf denir.

Yazı içinde bölümler hâlinde gösterilir. Bu bölümler, yazının bütünlüğü içinde bağımsız bilgi, fikir ve olayları tam olarak ifade etmeye yarar. Bölümler, kompozisyonun planına, sıralamasına bağlı olarak art arda gelerek kompozisyonu

meydana getirirler. Kelime, nasıl bir kavram birimi, cümle nasıl bir yargı birimiye, paragraf da düşünce birimidir. Düşünce yazılarında ne kadar paragraf varsa o kadar düşünce vardır.

Paragraf; yazının plana uygun sürdürülmesine, yazının okuyucu tarafından kolayca okunmasına ve anlaşılmasına yardımcı olur. Yazıda dil, fikir, olay açılarından birlik, ahenk ve denge özelliklerinin bulunmasını sağlar, dağınıklığı önler.

Yazı türünün özelliği, işlenen konunun ana fikir ve yardımcı fikirleri dikkate alınarak paragraf sayısı, uzunluğu özenle seçilir. Roman türünde tasvir paragrafları, açıklamalar; bilimsel yazılarda, raporlarda gelişme bölümü paragrafları uzun olabilir. Hikâye, deneme, fıkra yazılarında daha kısa paragraflara yer verilir. Paragraflar arası dengenin varlığı, anlatımın çekici olmasına da yarar.

3.1. Paragraf Yapısı

Bir paragrafın yapısıyla bir yazının yapısı arasında sıkı bir benzerlik vardır. Nasıl bir yazıda konu belirli bir bakış açısına yaslandırılır, bu bakış açısı da bir amaç (ana fikir) cümlesi olarak belirtilirse; aynı biçimde bir paragrafta da konuyu yönlendiren bir amaç cümlesine yer verilir. Paragrafı oluşturan cümleler, bu amaç cümlesini açmak, geliştirmek için onunla hem dil hem de mantık yönünden bağlantılı olur.

Paragraf, bir düşünceyle ilişkili cümleler topluluğudur. Ama bir cümleler yığını değildir. Her paragraf yazı türüne göre olay, düşünce, duygu temelleri üzerine kurulur. Birden fazla cümleden oluşan paragrafların içinde, kendine özgü bir plan vardır. Çok okuyup yazan kimseler, bu planı üzerinde uzun süre durarak hazırlamaz. Yazı içinde paragrafların taşıdığı plan, şekil, yapı bakımından büyük benzerlik gösterir. Paragraf yapısı üç bölümde ele alınabilir.

a. Giriş bölümü: Yazının ilk paragrafında yer alır. Konu birkaç cümleyle ortaya atılır.

Örnek metin:

“Sivil toplum kavramını karmaşık, merkezî bir nüveden çıkarak gittikçe geniş yankılarla anlam kazanan oynak bir nirengi noktası olarak değerlendirmek gerekir.”

Şerif Mardin, Sivil Toplum

Yazar, konuyu daha ilk iki kelimedede ortaya koymuş: *Sivil toplum*.

Cümlelerin geri kalan kısmı ise *sivil toplum* konusunun bakış açısıyla ilgili: Sivil toplumun *nirengi noktası*.

b. Gelişme bölümü: Paragrafın giriş cümlesi ile ortaya konmuş fikrin geliştirilip açıklandığı, ispatlanmaya çalışıldığı bölümdür. Ana fikir, tarif ve izah yolu, tasvir yolu, örnekleme yolu, deney yolu, delil yolu, karşılaştırma yolu, tekrar gibi bu bölümde, bu yollardan biri veya birkaçı birden kullanılarak paragrafta sindirilir. Bu yollar, yazı türüne ve esas yazının giriş, gelişme ve sonuç bölümüne göre yer alır, şekillenir. Düşünceyi geliştirmeye hangisi uygunsa, o yol seçilir.

“Bunları bir geriye bakışla değerlendirdiğimiz zaman Osmanlılarda sivil toplum öğelerini gördüğümüzü söyleyebilir miyiz? Cevabımız hem ‘hayır’ hem ‘evet’ olacaktır.”

Yazar, yazının ilerleyen bölümlerinde Osmanlı toplumundan İttihat ve Terakki'ye, oradan Cumhuriyete ve çok partili sisteme geçen süreçte “sivil toplum” ve “sivilleşme” sorunu üzerinde durarak kendi görüş, gözlem ve tespitlerini kademeli ve Batıyla eş zamanlı olarak sürdürür.

c. Sonuç bölümü: Bu bölüm, çoğunlukla tek cümleden oluşur. Bu cümle paragrafta anlatılanın özetlendiği, esas düşüncenin, yer aldığı cümle de olabilir Paragrafın son cümlesi veya cümleleri olan bu bölümde, sonraki paragrafta hazırlık yapılır. Paragraf yapısında paragraflar arası bağlantıyı gözden uzak tutmamak gerekir.

“Buna karşı çıkan varsa ‘sivil toplum’ kavramının yan ürünlerinden en değerlilerinden birine ve benim anlayışıma ve ‘medeniyet’ dediğimiz olaya karşı çıkmaktadır.”

Yazı, ‘sivil toplum’la ‘kişi hakları’ arasındaki bağlantıya kısaca temas ettikten sonra yukarıdaki ‘yargı cümlesi’yle bitirilmektedir.

4. Başlık:

Paragraf gibi yazıda kullanılan önemli öğelerden biri de başlıktır. Eser adı anlamına gelen başlık yazının kimliğini vermeli, özünü hatırlatmalı; konudan ziyade, ana fikre yakın olmalıdır. Çarpıcı bir başlık yazıyı veya esere olan ilgiyi artırır. Fazla iddialı veya genel mahiyette başlıklar seçilmemelidir. Çok uzun başlıklar da uygun değildir. Ana fikrin başlık olarak verilmesi, başlık üzerinde durulmadığını gösterir. Başlık; soru, kişi, çevre, eser ismi, atasözü, deyim olabilir. Tek kelimelik bir başlık olabileceği gibi, 3-4 kelimelik başlıklar da olabilir. Başlıkta alay, hiciv ifadeleri yazının ciddiyetine, özelliğine uygun düşerse kullanılabilir. Başlık kelimeleri birbiri ile ahenk içinde olmalı, anlamca çelişki taşımamalıdır. Kısacası, başlık “bağırarak” beni gör demelidir.

Üç Karanfil Akşamı	Ömer Kazanoğlu, şiir
İsmigül	Necati Kanter, hikâye
Gün Olur Asra Bedel	Cengiz Aytmatov, roman
Aynadaki Bulanık Yüz: Tutunamayanlar	Taner Namlı, eleştiri
Şehrin Eylül Tarafı	Nazım Payam, deneme
Türk Şiirinde "Rakip" Tipinin Farklı Bir Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi	Prof.Dr. Sebahattin Küçük, bildiri

5. Buluş (İcat)

Verilen ya da seçilen konu üzerinde söyleyeceklerimizi zihnimizde belirlemedir. Bir konu üzerinde düşünürken, kafamızda o konuyla ilgili birtakım duygu ve fikirler doğar. İşte buluş (icat), anlatacaklarımızın kafamızda, ruhumuzda ayrıntılı olarak canlandırılması, yaşanması anlamına gelir. Başka bir deyişle buluş; yaşanan, görülen, duyulan, düşünülen aynı konular üzerinde farklılığı araya koyan unsurdur. Yazarın konu ile ilgili malzemesini, bütün benliği ile yaşantısına sokup şekillendirmesidir. Sanattaki özgünlük; buluşlardaki zenginlik ve çeşitlilikten kaynaklanır. Buluşlar, zekânın, bulma yeteneğinin ve kişiliğin belirtileri; bilgi ve kültürün yansımalarıdır. Yazarın; varlık, olay, düşünce karşısında herkesin dışında yakaladığı hususları değerlendirerek yeni bir biçimle ortaya koyarken, delillere dayanması, inandırıcı olması, gerçeğe uyması, doğal olması gerekir. Dünya üzerinde; sevgi, gurbet, ayrılık, ölüm, tabiat konuları birçok şair ve yazar tarafından yüzlerce kez anlatılmıştır. Ama onları farklı kılan, işte bu buluşlarındaki özelliklerdir. *Leyla ile Mecnun* konusu birçok şair tarafından işlenmiş ama Fuzulî'yi, kimse yakalayamamıştır.

Buluş safhasında; konu tespiti, konu sınırlandırması, konunun bakış açısı, ana fikir ve yardımcı fikirleri ortaya koyma ve örnekler bulma gibi önemli noktalar yer alır.

Buluşun parlak olması yazının okunma şansını ve yazıya olan ilgiyi artırır.

Bazı mısraların dilden dile dolaşmasında fikir ya da duygusunun orijinalliğinden çok söyleyişindeki orijinallik daha etkilidir. Basit bir fikrin şöhret bulması ancak ifade vasıtası kelimelerinin kuvvet ve terkihiyle açıklanabilir.

8. Konu

Konu, kompozisyonda ele alınan, üzerinde durulan, açıklanan, savunulan, işlenilen varlık (nesne), hareket, olay, duygu, düşüncedir.

KOMPOZİSYONUN İLKELERİ

9. Üslup (Anlatım Şekli)

Düşünce ve duyguların maksada uygun olarak, dil ve imlâ kuralları içerisinde ifade edilmesine **üslup** adı verilir. Her yazarın bir anlatım tarzı (üslubu, stili) vardır.

Üslup; yazarın cümle kuruşuna, kelime zenginliğine, kelime seçimine ve içtenliğine bağlı olarak ortaya çıkar; dünya görüşü, duygusu, hayalleri, bilgi ve kültürü ile orantılı olarak gelişir. Yazarı ölümsüz ve aranılır kılan, anlatım özelliğindeki gücüdür. Üslup, bir irade sonunda elde edilen “zafer”dir. Her anlatımda “üslup” aramak güçtür. Üslubun tanımını şu alıntıda daha açık bulabiliriz: “Bir dilin sanatçı yazarlar elinde, ince bir zevk ve güzellikle, sanatçının kişiliğini gösterir tarzda işlenişine üslup denir.” Bir yazıyı ölümsüz kılan özellik, içindeki bilgi çokluğu, olayların çarpıcılığı, buluşların yeniliği değil, söyleyişte gösterilen titizlik ve ustalıktır. Fuzulî, Yakup Kadri, Yahya Kemal, Abdülhak Şinasi Hisar, Peyami Safa, Nurullah Ataç, Salâh Bîrsel, Tarık Buğra, Mustafa Necati Sepetçioğlu gibi isimler üslupta kişilik kazanmış, tek cümle veya mısraları ile kendilerini göstermiş, tanıtmışlardır. Öyleyse üslup, anlatımın kişiye özel ve orijinal olan şekline denir.

“Üslup ise insanın ta kendisidir. Şu hâlde, üslup, eserden çıkarılamaz, başka yere taşınamaz ve değiştirilemez. O, asil ve yüce ise, yazarı da her zaman aynı şekilde beğenilecektir.” Buffon

Bugün üslub-ı âdi, üslub-ı müzeyyen, üslub-ı âli gibi türler olan üslubu inceleme bilimine, “stylistique” adı verilmektedir.

“Yağan yağmurun tesiriyle yerler yeşerdi ibaresinin üslubu sade, ‘Bârân-ı rahmet nişanının feyzi ihyasıyla ruy-i zemin handan oldu.”... Üslubu da müzeyyen sayılırdı.”

Tahir-ül Mevlevî, Edebiyat Lügati

10. Anlatım Özellikleri

a. Açıklık (Vuzuhat): Söz ve yazının kolay anlaşılır olmasıdır. Açık cümle, düşünceyi, duyguyu herkesçe anlaşılır bir şekilde ifade eden cümledir. Cümleler, yanlış yorumlara yol açmamalıdır. Edebî sanatın olmadığı bir metinden herkes aynı anlamı çıkarabilmeli. Ögeler yerli yerinde kullanılmalı, imla ve noktalama hatası yapılmamalıdır. Bütün bu yönleriyle resmî yazışmaların vazgeçilmezidir.

b. Duruluk (İcaz): Anlatımın gereksiz sözlerden, tamlamalardan arındırılmasıdır. Duruluğu sağlamak için söze ve yazıya anlam bakımından bir şey kazandırmayan gereksiz kelimeler kullanılmamalıdır. Kısaca, duygu ve düşüncelerin özlü cümlelerle ifade edilmesidir.

Şiirler, atasözleri ve özyeşerlerin anlatımlarında, duruluk vardır.

c. Akıcılık (Selaset): Yazıda ve konuşmada duraklamaya yol açacak hiçbir ögeye yer vermemektir. Aynı kipteki fiillerle kurulan ve ögeleri daima aynı yerde bulunan cümleler okuyanı rahatsız eder. Kelime, cümle ve paragrafların birbirine iyice kaynaşması gerekir. Söz ve yazıda bir unsurun bile kulağı tırmalaması, rahat ve kolay okunmaması (tenafür) akıcılığı bozar.

Düşünceler; somut, kısa, basit yapıli cümlelerle aktarılabilir, hoşla gidecek, akılda kolay kalabilecek deyişlerle, atasözü ve deyimlerle verilebilirse; sıcak, canlı, duygu dolu ifadelerle zenginleştirilirse akıcı bir anlatım sergilenmiş olur.

Özgün bir üslup en çok akıcılık sürükleyicilik ve çekicilikle kendisini gösterir.

Örnek metin:

"Allah Allah demeyince / Güzel işler onabilmez
Cümle sular buz kesilse / Okyanuslar donabilmez
Aşk bir özge ateştir ki / her ocakta yanabilmez
Vatan, bayrak, millet aşkı / Üflemekle sönebilmez
Devlet soylu küheylandır / Muhannetler binebilmez"

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu

d. Yalınlık (Sadelik): Anlatımda süse, aşırılığa kaçmadan sade bir dil kullanılmalıdır. Halkın sevdiği, bildiği, anlaşılır dilden uzaklaşmamak gerekir. Yalınlık anlatımın aynı zamanda yapmacıksız ve doğal olmasıdır. Özelliğini bilmeden ve gerekmedikçe edebî sanatlara başvurmak yalınlığı bozar.

Aşağıda bir mektuptan alınan ifadelerin yalınlık'a ne kadar aykırı düştüğü görölmektedir:

Örnek metin:

"Refika-i muhtereme hazretlerine hürmetler ederim. Çir-dest-i mahâretleri olan pasta-yı nefîse hâlâ telzîz-i dimâğ etmektedir."

Çir-dest-i mahâretleri olan pasta-yı nefîse hâlâ telzîz-i dimâğ etmektedir. (İşe yatkın ellerce yapılan nefis pastanın lezzeti hâlâ aklımızda.)

e. İçtenlik (Samimiyet): Görüş ve düşüncelerin aktarılmasında hatır gönül ve çıkar kaygısı güdülmemesidir. Özellikle gazete ve dergilerin köşe yazılarında bulunması gereken önemli bir üslup özelliğidir.

f. Kişisellik (Şahsîlik): Üslubun en temel özelliğidir. Yukarıda Buffon'dan alıntıladiğimiz gibi "Üslup insanın ta kendisidir." Başkalarının anlatımına özenmeden, onları taklit etmeden, içten geldiği gibi ve kendi kelimelerini kullanarak yazmaktır.

Bir yazarın kelime kadrosu, Türkçe, Arapça ya da Farsça kelimeler arasındaki tercihi, bir kelimenin kullanılma sıklığı; cümlelerin uzunluk ya da kısalığı, devrik ya da düzlüğü, basit ya da birleşik oluşu, kısaca yapısı; benzetmeleri, göndermeleri, mecazları; cümle başı edatları, bağlantıda kullandığı kelime grupları; paragraf hacimleri; imla ve noktalaması, hatta günümüzde kalın (*bold*) harflerin, italik karakterlerin, tırnak ve parantezlerin kullanılışı...gibi hususlar kişisellik gösterdiğinden üslup sahibini deşifre eder.

Ancak edebî toplulukların temsilcileri aynı görüşte olduklarından aralarındaki söyleyiş benzerlikleri taklitçilik olarak nitelendirilmez.

11. Anlatım Biçimleri

Duygu ve düşüncelerin amaca uygun planla, dil uygulamaları çerçevesinde ifade edilmesine anlatım biçimi denir.

Bir konu üzerinde yazmaya başlamadan önce, hangi ifade şekillerinin ve hangi türün kullanılacağını tespiti gerekir. Bir yazıda, yazının türüne ve uzunluğuna göre anlatım biçiminin biri, birkaçı veya hepsi bir arada kullanılabilir. Dört çeşit anlatım biçimi vardır.

I. Hikâye Yolu ile Anlatım (Tahkiye)

Bir konuyu, yer, zaman, şahıs unsurlarıyla birlikte ve genellikle bir olay veya olaylar dizisi etrafında anlatmaya, hikâye etme (öyküleme) denir. Hikâye etme; roman, hikâye, biyografi, hatıra, gezi yazısı, otobiyografi gibi edebî türlerde temel anlatım biçimi olarak kullanılır. Amaç okuyucuyu olay içinde yaşatmak, duygulandırmak, heyecanlandırmak ise bu anlatım şekli seçilir.

Hikâye etmede üç türlü anlatıcı vardır:

a. Benöyküsel (hatıra ağzı): Yazar, olayı kendi başından geçmiş gibi anlatır. Birinci şahıs ağzından anlatım da denir. Bazen birinci çoğul şahıs kullanılır.

Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hüznü şırıltısını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem, İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi, yaşlı bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la birlikte onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek, ne doyulmaz bir zevkti. Hasan korkar, yalnız binemezdi. Dadaruh onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, gübreleri kaldırmak eğlenceli bir oyundan daha çok hoşumuza gidiyordu. Hele tımar. Bu en zevkli şeydi. Dadaruh eline kaşağıyı alıp işe başladı mı, tıkı... tık... tık... tık... tıpkı bir saat gibi... yerimde duramaz, - Ben de yapacağım! diye tuttururdum.

Ömer Seyfettin, KAŞAĞI

b. Elöyküsel (tanık ağzı): En yaygın anlatım şeklidir. Bir olayı, dışarıdan bakarak anlatmaktır. Fiillerde çoğunlukla görülen geçmiş zaman, bazen şimdiki zaman, bazen de geniş zaman kipi kullanılır.

Dar kapısından başka aydınlık girecek hiçbir yeri olmayan dükkânında tek başına, gece gündüz kıvılcımlar saçarak çalışan Koca Ali, tıpkı kafese konmuş terbiyeli bir arslanı andırıyordu. Uzun boylu, iri pençeli, kalın pazılı, geniş omuzlu bir pehlivandı. On yıldır bu karanlık in içinde ham demirden dövdüğü kılıç ve namluları tüm Anadolu'da, tüm Rumeli'de sınır boylarında büyük bir ün kazanmıştı. Hatta İstanbul'da bile yeniçeriler, satın alacakları kamaların, saldırmaların, yatağanların üstünde "Ali Usta'nın işi" damgasını arıyorlardı. O, çeliğe çifte su vermesini biliyordu. Uzun kılıçlar değil, yaptığı kısacık bıçaklar bile iki kat olur, kırılmazdı, "Çifte su vermek" sanatının, yalnız ona özgü bir sırrı vardı. Yanına çırak almaz, kimseyle çok konuşmaz, dükkânından dışarı çıkmaz, durmadan uğraşır. Bekârdı. Hısımtı, akrabası yoktu. Kentin yabancısıydı. Kılıçtan, demirden, çelikten, ateşten başka söz bilmez, pazarlığa girişmez, müşterileri ne verirse alırdı. Yalnız savaş zamanları ocağını söndürür, dükkânının kapısını kilitler, kaybolur, savaştan sonra ortaya çıkardı. Kentte onunla ilgili birçok hikâye söylenirdi. Kimi "cellat elinden kaçmış bir çelebi", kimi "sevgilisi öldüğü için dünyadan elini eteğini vakitsiz çekmiş garip" derdi. Siyah şahane gözlerinin mağrur bakışından, soylu davranışlarından, gururlu suskunluğundan, düzgün sözlerinden onun öyle sıradan bir adam olmadığı belliydi...

Ömer Seyfettin, DİYET

c. Rivayet ağzı (masal ağzı): Yazar, olayı, durumu başkalarından öğrenmiş, duymuştur. Masallarda; çoğunlukla duyulan geçmiş zaman bazen de geniş zaman kipi kullanılır. Bu anlatış tarzı destan, masal, efsane gibi anlatımlarda ağırlıklı olarak seçilir.

"Bir varmış, bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, bir padişah varmış; padişahın da üç oğlu, bir kızı varmış. Babaları dünyayı verseler vermez, tacından

tahtından üstün tutarmış onları. Analarının gözünde de oğulları oğul balından tatlı, kızları da kaymak çalıyormuş ya balın üstüne, balına kaymağına doymadan gitmiş yoksa hatuncuk. Koca saray karalara boyanmış ama, kara vezir:

“A devletlim! Kara gün kararıp kalmaz ya, gayri on parmağını kandil edip yakacak bir ana lazım bunlara!” demiş ve allayıp pullayıp Karakız’ını padişaha vermiş.”

Eflatun Cem Güney, SEDEF BACI

II. Tasvir Yolu ile Anlatım

Tasvir, varlıkların durumlarını, özelliklerini kelimelerle resim çizer gibi anlatmaktır. Başlı başına bir anlatım yolu ve bir tür olmaktan ziyade, hikâye etme veya açıklama yoluyla kaleme alınan eserlerde bir bölüm oluşturur.

1. Çevre Tasviri

İnsan-mekân ilişkisi, mekânın insan üzerindeki çok yönlü etkisi, insanların mekâna kattıkları tahkiye türü eserlerin âdetâ belkemiğini oluşturur. İç mekândan dış mekâna, oradan mekân değişikliklerine uzanan süreçte cereyan eden olaylar bir tablo şeklinde anlatılmak zorunda gibidir.

“(…) Beş pencereleli bir oda, deve tüyü zemin üzerine yeşil yapraklar arasında al, beyaz, mor, güllü bir Frenk halısı serilmiş... Orta yerde tablası yumurta biçiminde bir sarı mangal... Ateşin kenarına konmuş pembe çiçekli, yaldızlı bir çay ibriğinin emziğinden hafif hafif duman çıkıyor. Odanın iki karşı tarafında geniş iki sedir. Bunların arasında büyücek bir erkân minderi. Bu minder de, sedirler de yumuşak, tüylü al battaniyelerle örtülmüş.”

H. Rahmi Gürpınar, Nimetşinâs

2. Kişi Tasviri (Portre)

Tahkiye türü eserlerde kişilerin dıştan içe ya da içten dışa tasvirleri yapılır. Olaya konu olan kahraman(lar)ın kişilik özellikleri, moral değerleri olayla bağlantılı olarak da sunulur.

Portre çeşitleri

- a. Fiziksel portre
- b. Ruhsal portre

Örnek metin:

“(…) Kız kendisine sallanan elin henüz iyileşmemiş taze sıyrıklarla dolu olduğunu fark etti. Sarkık durumda bulunan öteki ele bir göz attığında onun da aynı durumda bulunduğunu gördü...yanağında bir yara izi olduğunu, alnındaki bir başka yara izinin boynundan aşağı inip kolalı yakanın altında gözden kaybolduğunu gördü... ucuz ve biçimsiz kesimli ceketin kollarında şişkin pazıların varlığını gösteren bir dizi kırışıklık.”

Jack London, Martin Eden